

Література

1. Оборотов Ю. М. Разнообразие парадигм правопонимания эпохи постмодерна. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. Одеса: Юридична література, 2008. Том VII. С. 49–55.
2. Тур М. Г. Поняття легітимації: основні парадигми розуміння. *Філософська думка*. 2009. № 5. С. 9–21.
3. Хеффе О. Политика. Право. Справедливость. Основовоположения критической философии права и государства. Москва: Гнозис, 1994. 320 с.
4. Максимов С. І. Принципи легітимації права. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2004. Вип. 7. С. 3–14.

Ключові слова: легітимація права, легітимність права, справедливість, природне право, правових позитивізм.

Ключевые слова: легитимация права, легитимность права, справедливость, естественное право, правовой позитивизм.

Key words: legitimization law, legitimacy law, justice, natural law, positive legal.

Мельничук Ольга Степанівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»
професор кафедри загальної теорії права та держави,
доктор юридичних наук, доцент*

ОБЪЕКТИВАЦИЯ ЯК ОСНОВА ЦІЛІСНОСТІ СУЧАСНОГО МІСЬКОГО ПРАВА

Теоретико-історичне розуміння міського права виражене, передусім, у тому, що міське право здебільшого розглядають не лише як об'єктивне, але й як суб'єктивне право. Наприклад, стверджується, що міське право є природним правом міської громади на самоврядування, на громадянство, а вже потім визнають міське право позитивним правом, тобто сукупністю правових норм [1, с. 5]. До такої ж парадигми тяжіють, коли вважають, що розуміння міського права сформувалося у результаті осмислення його як феодалного привілею, як права на громадянство міста, як правової реальності, як правового життя [2, с. 12]. Дійсно, тенденція розгляду міського права одночасно як права об'єктивного й як права суб'єктивного є однією з особливостей його розуміння, передовсім, у ракурсі історико-правової науки.

Специфіка магдебурзького права – найбільш відомої системи міського права – виражалася в тому, що воно існувало як певний шаблон, за якими міста отримували можливість вибудовувати власні правові системи.

Так, як зазначає І. Б. Усенко, магдебурзьке право не було єдиним зводом. Це фактично була узагальнена назва комплексу правових джерел, які в різний час використовувалися в органах міського самоврядування і міських судах. Відповідні привілеї створювали правову основу для використання власного міського права, але сам зміст його здебільшого визначали записи правових звичаїв, поширених у місті, збірники постанов суду шеффенів, який здійснював провадження на основі місцевого права, та акти органів самоврядування, своєрідні міські статuti, так звані вількіри [3, с. 312]. Історики підкреслюють, що основою магдебурзького права був привілей магдебурзького архієпископа 1188 р. і постанови суду шеффенів (лавників) Магдебурга. Це право декларувало звільнення міщан від юрисдикції феодалів, давало міщанам – власникам нерухомого майна – самоврядування і суверенітет над територією міських земель.

Тобто в історичній ретроспективі магдебурзьке право сприймається двояко: з одного боку, воно є об'єктивним правом, зводом джерел та грамот, а, з іншого, правом суб'єктивним, оскільки фактично використовувалося містами задля охорони власних міських традицій та звичаїв. Слід підкреслити, що з точки зору історії міське право завжди «надається», а не «формується», що дає змогу визнавати його першочерговий суб'єктивний зміст. Отже, суб'єкт-об'єктний зміст середньовічного міського права є типовою ситуацією для історичних інтерпретацій міського права. Амбівалентність змісту міського права в його історичній ретроспективі має стати предметом загальнотеоретичного аналізу, оскільки треба чітко встановити, в якому сенсі має сприйматися міське право.

З точки зору загальнотеоретичної юриспруденції історичний підхід до розуміння міського права як одночасно об'єктивного та суб'єктивного навряд чи можна вважати єдиним, оскільки об'єктивне та суб'єктивне право постають як різні іпостасі права, кожна з яких

має свої специфічні особливості. Найбільш яскраво цю ідею висловив М. М. Алексєєв, зазначаючи, що суб'єктивне право є потенцією, можливістю права об'єктивного. Суб'єктивне право є первинним щодо права об'єктивного, оскільки воно випливає з чистої волі суб'єкта як агента правового осмислювання [4, с. 85–86].

Співвідношення об'єктивного та суб'єктивного права дозволяє на методологічно коректному рівні говорити про те, що одне й те ж саме правове поняття постає і в об'єктивному, і в суб'єктивному сенсі, оскільки об'єктивне право та суб'єктивне право виступають різними розуміннями певного феномену за формою та змістом. Щодо міського права ця проблема набуває особливого звучання, оскільки вона пов'язана з розвитком цього феномена.

Можна стверджувати, що саме реалізація суб'єктивного міського права створила передумови для формування об'єктивного міського права як цілісної ціннісно-нормативної системи. При цьому важливо підкреслити, що об'єктивне міське право не слід зводити винятково до його нормативної складової у формі писаного (статутного) права. Статутна складова міського права є важливою, але далеко не єдиною.

Фактично, перехід від магдебурзького права до статутного права є переходом міського права від суб'єктивного до об'єктивного, коли міське право перестає розглядатися як «право *на*» і починає розглядатися в об'єктивному сенсі. Саме об'єктивація міського права веде до трансформації його розуміння. Перехід до об'єктивного міського права зумовив, передовсім, усвідомлення того, що міське право охоплює і публічно-правові, і приватноправові аспекти життя міста, оскільки, крім питань міського управління, виборів, суду, поліцейського нагляду тощо, воно починає регулювати також земельні відносини, відносини підприємництва, контрактів тощо.

Сучасний етап розвитку міського права має вийти на нові рівні своєї інституціоналізації. Передовсім це пов'язано з урбаністичними загальносвітовими тенденціями, а відтак – з підвищенням ролі міст у житті суспільства. Слід зазначити, що автономізація окремих міських територій часто є запорукою їх успішного розвитку (наприклад, Аоминь у Китаї). Створення умов для вільного

розвитку міського права, тобто децентралізація надає містам більше можливостей у вирішенні питань муніципального рівня (зокрема фінансово-економічних), як уявляється, є необхідною умовою для розвитку міст та міського права.

Сучасне розуміння міського права має базуватися, передовсім, на визнанні його існування як особливої частини правової реальності, існуючої поряд як з національною правовою системою, так і інтегративною та міжнародною. У цьому контексті міське право постає урбаністичним правом (англ. *urban law*), тобто спрямованим на створення особливої правової цілісності як юридичного фундаменту міського простору.

Історичне розуміння міського права як феодального привілею сьогодні має змінитися сучасним баченням цього феномена. Так, для історичного розуміння міського права характерним є його сприйняття в суб'єктивному сенсі; тісний зв'язок міського права та системи феодальних правовідносин; розгляд міського права як стандартної моделі, що запозичує усі свої характеристики від «материнського міста». Натомість до характерних ознак міського права нашого часу можна віднести: формування системи правових нормативів на основі правил визнання, якими виступають норми муніципального права як частини національної правової системи; інтернаціоналізацію та формування інтеграційних засад правового розвитку сучасних міст; високий рівень рухомості правових нормативів, створюваних у міських правових системах; культурну детермінацію структури та функцій міських правових систем, що визначається специфікою кожного конкретного міста.

Із цих позицій міське право є цілісним правовим феноменом, частиною правової реальності, яка пов'язана зі створенням системи правових норм на основі функціонування муніципально-правових гарантій як демократичного фундаменту співробітництва сучасних міст, суспільства та держави. На цьому шляху інституціоналізація та об'єктивація міського права є закономірним процесом, що супроводжує підвищення соціального, економічного та культурного статусу сучасних міст.

Література

1. Кіселичник В. П. Міське право Львова (друга половина XIII – початок XX ст.): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. К., 2012. 36 с.

2. Кобилицький М. М. Магдебурзьке право і його застосування в Україні (XIV – перша половина XIX ст.): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Львів, 2010. 35 с.

3. Усенко І. Б. Магдебурзьке міське право / Юридична енциклопедія: у 6 т. / за ред. Ю. С. Шемшученка та ін. – Т. 4: Н–П. С. 312.

4. Алексеев Н. Н. Основы философии права. СПб.: Лань, 1999. 256 с.

Ключові слова: міське право, об'єктивне міське право, суб'єктивне міське право, магдебурзьке право.

Ключевые слова: городское право, объективное городское право, субъективное городское право, магдебургское право.

Key words: urban law, objective urban law, subjective urban law, Magdeburg law.

Ярмол Лілія Володимирівна

*Національний університет «Львівська політехніка»
доцент кафедри теорії та філософії права, конституційного та
міжнародного права, доктор юридичних наук, доцент*

ФІЛОСОФСЬКЕ ТА ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ГРАНІ ПЕРЕТИНУ

Однією з найбільших цінностей людини є її права. Основою демократичного суспільства також є права людини, реальне забезпечення яких – основне призначення правової держави.

Сучасне право наповнене антропологічним змістом; характеризується всепроникністю прав людини як стверджує І. Тружильо [1, с. 176].

Поступовий розвиток суспільства, поява новітніх технологій, глибинне усвідомлення людиною своєї сутності, пізнання Бога тощо стали важливими чинниками до розкриття змісту права, прав людини.

П. Рабінович акцентує на тому, що у філософсько-правовій та теоретико-правовій науках сформовано спеціальну категорію –